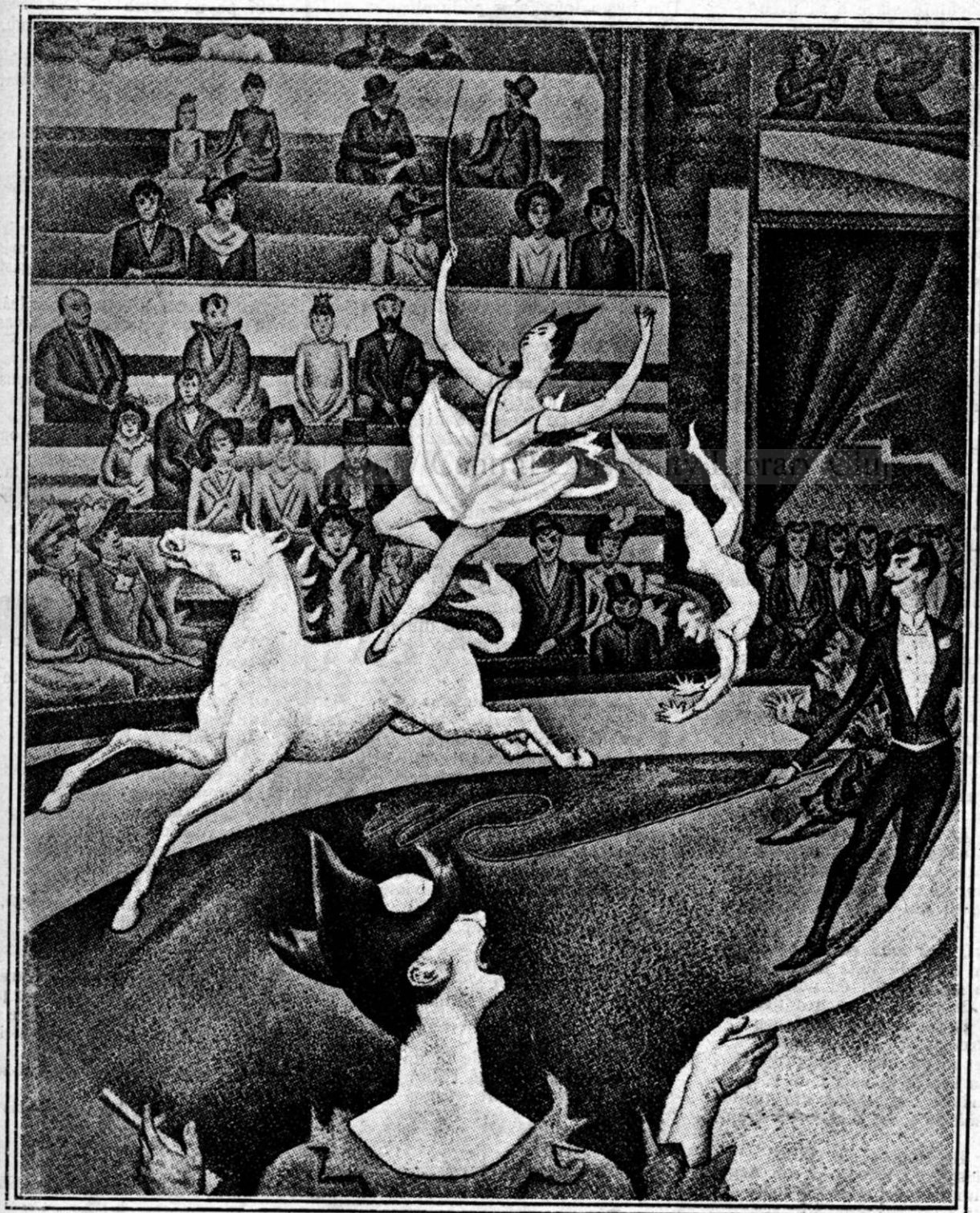

UNIVERSUL LITERAR

GEORGES SEURAT: CIRCUL

An XLII, Nr. 46.
14 Noembrie 1926.

Lei 5.

POVESTE DE LUCRURI ȘI FAPTURI CU DATE NOUA

Despre facerea lumii

O stalactită, un pitic hărbos și-o pînță
 Incremenise-odată într-o peșteră,
 De-ai fi zis că-o mână meșteră,
 Din câte trei făcea acum o ființă

Dar peștera lor iată că se'ncearcă
 Cu vremile dintâi și, ca și când
 Leșă din nou o lume dintr'un gând
 Pământul tot intra în ea și par'că...

Era într'un palat așa precum
 Doar întunericul în stare e să urce
 Sub stelele căzute'n el din furce
 De vrăjitoare și făcute fum
 De-atîta drum,
 Și una prin această
 Cu vremea care își arată creasta
 În munții suri — ca'n niște legămături
 De-apururi între cer și sub pământuri.

Era într'un palat în care vin
 Cursese din cămărilor 'nserării
 Și 'n care, ca un cep al înfruptării
 Din vajnica beție de senin,
 Mijea'n luceferi candela lui Aladin;

Palat de-atîta taină pogorâtă,
 Și luminat de-așa de albă pace
 Că toată lumea noastră amărâtă
 Ședea în el pe veci ca'ntr'o găoace.

Intr'adevăr, la capul de pământ
 Care sfârșea aici dintr'un început
 Veneau tot vieți ce-aiurea au stătut
 Și amușea tot ce din grai s'a frânt.

Veneau aicea barbă-coji — cam ciungi
 Cu trupu-adus de veacuri într'o rână,
 Parcă-ascultând pe drumurile lungi
 Tălângi de jos, dela spurcata stână.

Veneau mărunți, cu părul în harapnic
 Laponi primari din era cuaternară,
 Ce stau acum cu crabii în fiorduri,
 Albiși de neguri și stărpiși de frig,
 Și ies la soare 'n doinele lui Grieg;
 — Mongoli mărunți, cu sufletul satrapnic
 Cu mână de copil și dinți de jiară
 Și-un nas ca mucul vechi de lumânară.

Veneau sbârliși și hătrii și ceapcâni
 Cu părul'n vânt și inimi de ceangău
 Cu irunși turtite par'că sub ilău,
 Cu bărbi și totuși de apururi spâni,
 Copiii mici ai marelui fatmur,
 Din umerii aduși sub cloști de aur
 Urnind comori furate-unui balaur
 Și'n botul lor de știucă uns cu știr
 Rânjind mister din burți de coviltir.

Din miazăzi, mai mici ca Niebelunghii
 Răzând din degetele fără unghii
 O ceată de pitici loviți cu leuca
 Se năpusteau apoi din neagra 'noapte
 În care-și desertase toți-bojdeuca
 De mâte, broaște și căței de lapte
 Și cu șervet la gât făcut din prapuri,
 În mâini cu scurtă și bășici de crap
 Călări pe mături și jipând din papuri
 Loveau pământu'n cel mai vesel trap.

Așa sosiau din funduri de păduri
 Toți cei făcuți din ceartă și din neguri
 Cu sex nelămurit de mici făpturi,

Cu sufletul pe ei ca niște zguri
 Ce nu se pot desface de întreguri
 Și trup crescut din el pe vre-un meleag,
 Dar la lumină dându-se 'n vileag
 Când de-a'n picioare dorm sau stau pe vine
 Și-unul la altul cată fără de rușine
 Și se miroase și își simt, în aiurări
 De bulne, pe cărpitele pleoape
 Un duh comun și răbulnit pe nări
 Ca să le-aducă lutul mai aproape.

Din urma lor mama-pădurei
 Cu fața arsă-a arselor pripoară
 Cu un picior de iepure la subsnoară
 Se apleca pe'mpiclișata droae
 Și cu tot părul ei din cerul gurei
 Stropșind o binecuvântată ploae,
 Din barbă ciocănindu-i ca o ghionoaie
 Le da blestemul cuminecătorei;

Veniți la naiba dracilor
 În subpământul ce v'a scos
 La soare de prisos,
 Cu ghiarele, aracilor
 Infigeți-vă 'n lut
 Și stați
 Culcați
 Să vadă lumea că-ați tăcut.

Ca mine'n păr puneși-vă
 Uscate ierbi
 Cu scu de cerbi
 Pe trup ungeți-vă
 Pe nas de pretutindeni
 Dați fumul de Armindeni,
 Mironosiți-vă
 Și-acoperiți-vă
 Apoi cu praf,
 Ca una cu pământul
 Să faceți legământul
 Din nou cu el,
 Și între părul vostru
 Și-un fir de pătrunjel,
 Și între oseminte
 De mort și-al vostru dinte,
 Să nu mai fie 'n fire
 Nici o deosebire
 — Să fie toate una
 Ca omul cu minciuna.

Și au tăcut, și pe măsură
 Ce baba îi cumineca
 Și'n peșteră intrau, se'ntuneca
 Și peștera în noapte luneca
 Și noaptea era toată o făptură.

Cătându-se din vârful de mustăși
 Și pipăindu-se din mână cu păr,
 Ei își vorbeau cu grai de victăși
 Când bun, păcatul, ca în alte dăși
 Punea în ei un fel de adevăr.

Și'n plămădirca veche de urât
 De trupuri goale'n aer sau pe brânci
 Creștea pământul și sălta în fânci,
 Arat cu fierul roșu-al unui răț.

Un chiot străbătea de la un capăt.
 La celălalt și-o lungă chihotire
 Urma leșinului care curgea prin șire.
 Era Sabat
 Neașemănat.

De-atâtea sarcine
 Pământul se-pleca par'că pe-o margine.

Viața din adâncuri se iveau
 Căci noaptea zămislea.

Și'n frământarea mistică a lumii
 Cu pofta strigătoare a lui Dumnezeu
 Era o facere dintr'un început a lumii
 Ce-au fost să fie toate acestea nu știu
 Da'ntr'un târziu, de pe-o fereastră
 A cerului un cap de om
 Cu zâmbetu-i molcom
 Făcu să se'nfioare mușchiul,
 Și pe un dâmb
 Rămase 'nfipt ca un carâmb.

Curând se desfăcu pe'ntinderi
 Din soarele acesta-o bunățate
 De rază pe'noptate.
 Sub tremuru-i
 Făgașuri se goliră
 De linii și de melodii
 Ca de sub degete zglobii
 De armonii o liră;
 În patul lor de jos
 Acele neguri vîi se desveliră
 Și'ntoarseră aproape cu prisos
 Din trupuri potolite drăgăstos
 Ia cer un chip frumos.
 Iar doi din cei întinși, călcând în vîi
 Pe-un șarpe, s'a numit aceasta porcărie.

De-atunci o prietenie
 S'a 'ncins, precum s'a spus;
 Intre ce-i jos și sus;
 O sfântă prietenie
 Cu nume și mai sfânt de omenie.

Și-aceasta numai fiindecă la lumină
 Toți cei cari-au păcătuit s'au cum

Și astfel tot ce'n vreme s'a petrecea
 A fost o noapte. Și rămase
 Din frământări vânoase
 Așa numitul lut
 Rănit cu mușnoace
 De ființe-a căror droae
 Pe semne-că iubindu-se-au tăcut.
 Iar pe deasupra: cerul
 — Un fel de-amestec ce te fură,
 De om și de literatură,
 Infrigurând cu gerul
 Indepărtării lui
 Atâtea poște calde,
 Invăluind cu taina
 Apropierii lui
 Atâtea alelui
 De veșnic — nesătui;
 Da, pe de-asupra, cerul
 Un fel de patrahir
 Pe care să își șteargă
 Toți cei ce știu să meargă,
 Un bot mănjit cu știr
 Și burți de coviltir,
 La taina cuminecătorei
 Din mâna mamelor-pădurei,
 În temple ce-au urcat din peștere
 Sub harul vremii meștere
 Și'n care'n faptul dimineței
 Suind în preajma vieții
 Or mai fi'ncremenind și-acum cu

Vre-o stalactită, un pitic hărbos

DRAGOȘ PROTOPOPE

Povestea unchiului unui comi-voiajor

(The Pickwick Club, partea 2-a cap. XX)

de CHARLES DICKENS

„Iată acestea, unchiul meu băgă de mână că tânăra părea speriată și că a privit către el o privire rugătoare. Revenea de asemenea că tânărul cu peruca albă, cu toate aparențele de respect și galanterie, i-a strâns grozav mâinile pentru a o ridica și o urmă imediat. Acest individ, cu o prea proastă nutură, îi era ei. El avea o perucă brună, un cămășar ca stafida de Corint, o enormă cămășă cu gardă largă și cisme ce-i ajunseser până în șolduri. Cum se așeză lângă tânără lady, ea luă o figură și o vorbă în colțisorul ei și unchiul își confirmă prima idee că o dramă misterioasă urma să se petrească sau, cum spunea el însuși, era scrâșnit la mijloc. Într-o clipită se văzu să ajute tânăra damă, dacă ar avea nevoie de ajutor.

„Sânge și trăsnet! strigă tânărul genând punând mâna pe spadă când unchiul meu intră în trăsură.

„Moarte și iad! vociferă celalt individ trăgând spada de-abinele și fandând în aer ceremonia.

„Unchiul meu n'avea arme; dar, cu o îndemânare, înșfăcă pălăria cu trei coarne a adversarului său și primind în spate în mijlocul formeii, strânse cele două părți din lături și inhăță

„Așeză-l pe la spate, strigă omul mutra gravă tovarășului său, sfârșind să se retragă spada.

„Nici în glumă să nu încerce, strigă unchiul meu ridicând amenințător tocul și cismele sale poicovite, îi sbor în față, dacă are, iar, dacă n'are, îi crăp în față! Intrebuințând în același timp în vigoarea, smulse spada adversarului și aruncă vitejește prin portieră.

„Sânge și trăsnet! țipă din nou tânărul gentilom, punând iar mâna pe mâna spadei sale, dar fără să o tragă. După cum zicea unchiul cu un aer de bet, poate de frică că sperie tânăra

„Acum, gentlemen, zise unchiul, să se liniștească locul, este inutil să vorbim de moarte cu sau fără infern, să vorbim unei cucoane, și sânge și trăsnet am avut destul pentru călătoria noastră. Astfel, vă rog, ne vom așeza pe la locurile noastre ca voiajori liniștiți. Aci conductor! Ridică satârul din spate!

„Unchiul meu n'a sfârșit cu aceste cuvinte, când conductorul și apără cu spada în portieră. Trecând înăuntru, ridică capul și privi fix pe unchiul meu, care surpriza lui, zări în jurul trăsurilor înmormântare de conductor, având toți apăsări asupra lui. Niciodată în viața sa, n'a văzut un mai mare număr de fețe palide, de haine roșii și de priviri fixe.

„Iată cea mai stranie întâmplare ce am văzut până azi, gândi unchiul meu. Să-mi arătați-mi să vă înapoez pălăria, gentlemen!

„Indivul cu mutra uricioasă primi în față pălăria cu trei coarne, privi cu ochii gaura ce se găsea în mijloc și, într-o clipă, o puse pe vârful perucii, cu o sonoritate al cărui efect fu imediat micșorându-se de un violent strănut ce făcu să-i cadă tricornul pe genunchi.

„La drum!” strigă conductorul înarând de felinar, urcând la micul său loc în spate. Trăsura plecă. Unchiul meu, după din curte, privi prin giumuri și

văzu că celelalte diligențe, cu vizitii lor, cu gărzile lor, cu cai și cu călători, se înturnau injuru-le ca într-o horă, la trapul mic, cu o viteză de aproape cinci mite pe oră¹⁾. Unchiul meu tierbea de necaz, gentlemen. Ca negustor găsea că nu trebuie să se joace cineva cu depeșele și se hotărî a scri direcțiunii poștelor de îndată ce se va reîntoarce în Londra.

Numai decât după aceia toate gândurile i se concentrară asupra tinerei dame, care era așezată în cel-lalt colț al interiorului, figura îngrijit înfășurată în fâșiu-capușon. Gentilomul cu haina albasură se găsea în fața ei și alături de ea cellalt individ cu haina staidă de Corint. Câteși doi supravegheau cu atenție. Dacă ea mișca cutele capușonului, unchiul meu auzea omul, cu mina groaznică cum își apăsă spădoii și era sigur, după respirația tânărului sperievânt, că-i făcea o mutură (căci noaptea era prea neagră ca să distingă figurile) și niște ochi ca și cum ar fi vroit să o înghită. Aceste marafeturi zgândăreau pe unchiul meu din ce în ce mai mult și luă rezoluta hotărîre să vadă sfârșitul cu orice chip. El avea o mare admirație pentru ochii strălucitori, pentru fețele frumoase, pentru piciorușele mignone și pentru gambele bine fasonate; într-un cuvânt, era pasionat pentru sexul contrar lui. E ceva care curge în sângele familiei, gentlemen, eu sunt leit el.

Unchiul meu întrebuință multe chi-chișe pentru a atrage atențiunea tinerei cucoane, sau cel puțin să angajeze o conversație cu misterioșii lui tovarăși de călătorie, dar fu în zadar. Boerii nu vroiau să vorbească și tinerica nu îndrăznea. Din timp în timp unchiul meu băga capul prin portieră și întreba cu vocea plină de ce nu se dă bice calior; dar răguși de-abinele strigând, nimeni nu-i da atențiune. Se întări atunci în colțul său și gândi la fața frumoasă, la piciorușul mignon, la gamba fină a tovarășei sale de voiaj; ast

¹⁾ Mila terestră engleză = 1609 m., deci viteza era de aproximativ 8 km. pe oră.

reuși să-l facă a trece vremea împiedicându-l să se îngrijească de strania situație în care se găsea, mergând într-una fără să știe unde. Nu e mai puțin adevărat că nu l-ar fi turmentat cine știe cât asemenea farafastăcuri, căci, unchiul meu, d-lor, era un zurbag'u cutezător pribeag, fără frică și fără grija.

De o dată trăsura se opri:
— Hei! sârīgă unchiul meu, ce vi s'a mai întâmplat acum?

— Scoboriți aci, zise conductorul lăsând scărița.

— Aci? făcu unchiul meu.

— Aci, repetă garda.

— Nu fac una ca asta.

— Bravo! Rămâneți unde sunteți.

— Asta mi-e și intențiunea.

— Foarte bine.

Celalți călători au ascultat convorbirea foarte atentiv. Văzând că unchiul meu era determinat să rămăe, tânărul gentilom trecu înaintea lui, omul cu mura înfricoșătoare inspectă minuțios gaura ce dezonzora fundul tricornului său. Tânăra trecând, lăsă să-i cadă o mânășă în mâna unchiului și apropiindu-și buzele de mutra lui, atât de aproape că simți pe nas o adiere căldică, îi murmură încetșor aceste două cuvinte: „Ajută-mă, domnule!” Unchiul meu se asvărli în afară de trăsură cu toată violența făcând-o să se hâție din toate arcurile.

— Ah, v'ați răsândit, zise conductorul, când văzu pe unchiul meu în picioare.

Unchiul meu îl privi timp de câteva secunde, nehotărît dacă trebuia să-i smulgă pușca cu cremene cu tot, să tragă în mutra lui flueră-vânt, să spargă capul restului tovarășiei cu patul, să ia tânăra și să dipsară în mijlocul fumului. Reflectând, totuși, abandonă acest plan, fiind de o execuțiune cam melodramatică și se mulțumi să urmărească cei doi oameni misterioși într-o casă veche în fața căreia trăsura se oprise. Conducând între ei tânăra doamnă, cotiră în coridor și unchiul meu se infundă în urma lor.

Din toate paraginele ruinate și dezolate ce unchiul meu întâlnise vre-odată în viață, aceasta era cea mai dezolată și cea mai ruinată. Se vedea că fusese o dată un vast hotel, dar acoperișul era străpuns în multe locuri, scările erau gloduroase și desfundate. În camera unde voiajorii intrară, era un cămin vast,

GEORGES SEURAT : DUMINICA, „A LA GRANDE JATTE“

negru tot de fum, cu toate că nu era înveselit de nici un foc. Cenușa albăstrie a lemnului ars era încă risipită pe vatră, dar totul era rece și totul părea mohorit și trist.

— Iată ceva frumos! zise unchiul meu privind în juru-i; o diligență care face șase mile jumătate pe ceas și care se oprește la vrerea ei, într'o cocioabă ca asta! E ceva prea—prea!!, dar va fi cunoscut; voi scri la gazete.

Unchiul meu zise acestea cu o voce destul de ridicată și de o manieră deschisă și fără rezervă, încercând să angajeze conversația cu cei doi străini; dar aceștia se mulțumiră să vorbească între ei în șoapte, aruncându-i priviri sălbatice. Cucoana era în cel-lalt colț al camerei și se aventură o dată să agite mâna, ca și cum ar fi cerut ajutorul unchiului meu.

La urmă cei doi streini înaintară puțin și conversația începu.

— Brav om, zise gentilomul în haine albastre, nu știți, presupun, că aci sunteți într'un cabinet particular.

— Brav om, nu; nu știu de loc, i-o întoarse unchiul. Numai că dacă aci e un cabinet particular, preparat expres, mi'nchipui că sala publică trebuie să fie teribil de confortabilă.

Spunând acestea unchiul meu se stabilă într'un fotol'u mare și măsură din ochi pe cei doi gentlemen, tocmai ca și cum Tiggin și Welps le-ar fi luat măsură de cite un costum, fără să greșească cu un deget mai mult sau cu unul mai puțin.

— Părăsiți camera aceasta! ziseră cei doi oameni împreună, înhățând spadele.

— Ai! făcu unchiul meu, fără să-și dea aerul că înțelege ce vor să facă.

— Părăsiți camera aceasta, ori sunteți mort! Zise omul cu mina teribilă, fluturând flamberga 1) și făcând numeroase voltije pe deasupra capului.

Cucoana aruncă un strigăt.

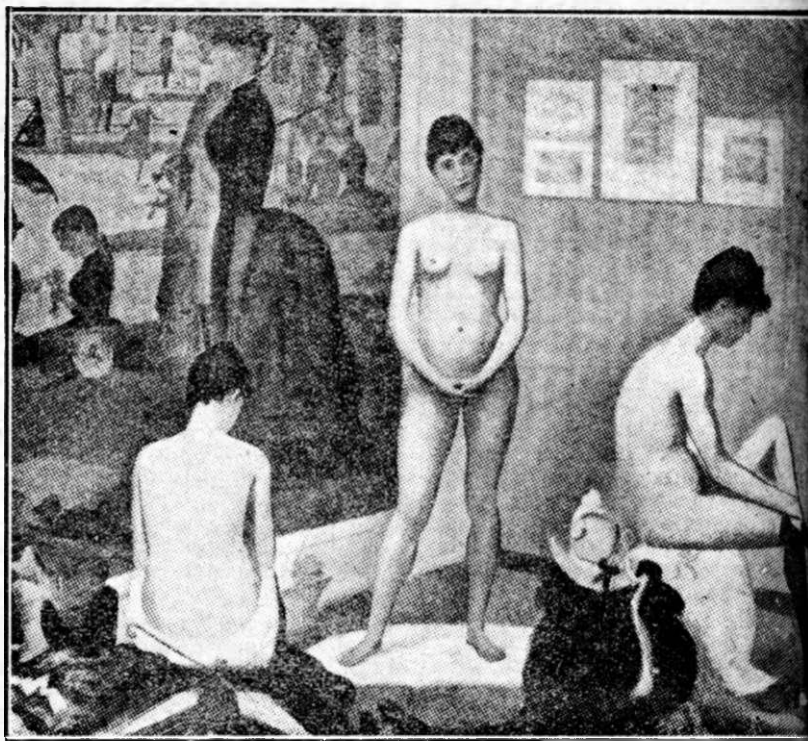
— Ucide, ucide! strigă omul cu haina albastră, descătărâându-și săbiuța și reculând doi sau trei pași. Ucide, ucide!

Unchiul meu, gentlemen, era remarcabil pr'n îndrăzneala sa, prin prezența sa de spirit. În tot timpul ce avu păruse atât de indiferent la cele ce se petreceau, era, însă, ocupat, fără să se trădeze, în căutarea unor proiectile sau a vre unei arme defensive; iar în momentul chiar când spadele fură trase, zări într'un colț al căminului, o veche rapieră 2) cu o gardă în formă de scoică, cu teaca ruginită. Dintr'o săritură unchiul meu o înșfăcă, o trase, o învărti repede pe deasupra capului, strigă tinerii dame să se retragă într'un colț, aruncă cu teaca în omul cu mura grozavă, svirlu un scaun în gentilomul cu haina albastră și luând superioritate față de zăpăceala lor, căzu peste amândoi de-a valma.

1) „Flamberga“ (în fr. la flamberge) e numele odinioară propriu, azi căzut în comun, dat spadei eroului Renaud, vărul lui Roland (Vezi „Rolando Furioso“), ambii cântați de Ariosto. Renaud, care călărea pe Bayart și mânuia invulnerabila flambergă, își completa armura cu coiful fermecat al regelui maur Mambrin (ucis în luptă). În împrejurări misterioase a dispărut armura. Coiful, odată găsit, a fost eucerit de cavalerul La Mancha. (Vezi Don Quichot), deși: gurile rele pretind că era un lighian de tinichea aruncat de un bărbier în drumul pe unde cavalerul trecuse.

De invulnerabila flambergă n'avem alte noutăți pînă la interesanta descoperire a unchiului comi-voiajorului nostru, care promise a ne ține în curent.

2) Alt soi de spadă.

GEORGES SEURAT: MODELELE

E o istorie veche, care nu e cu nimica mai puțin bună pentru a fi chiar și mai veche, în privința unui nobil irlandez, căruia i se puse întrebarea dacă cîntă din vioară: „Nu știu de loc, răspuse el, căci n'am încercat nici o dată“ Aceasta s'ar putea prea bine aplica unchiului meu și scrimii sale. N'a ținut nici o dată în viața lui o spadă, afară numai într'o singură ocazie, jucând pe Richard III într'un teatru de amatori; și încă, în aceeași împrejurare, se convenise ca Richmond să-l omoare pe la spate, fără a face vre un simulacru de luptă; dar aci, iată-l dănd asalt cu doi îndemnatnici trăgători, împingînd la terțe și quarțe, parînd, fanclînd, luptînd în fine, în felul cel mai curajos și plin de dibăcie, cu toate că pînă în acel moment nu se îndoaia că ar fi avut cea mai ușoară noțiune despre știința scrimii. Aceasta demonstrează adevărul celui vechi proverb că un om nu știe ce poate face pînă ce nu încercă.

Zgomotul luptei era teribil. Cei trei șampioni injurau ca țoapele și spadele lor făceau zăngănete mai zgomotoase ca toate cuțitele și toate tocilele din Newprt, ciocnindu-se între ele în măsură. În momentul cel mai animat al iureșului, tînăra damă, pentru a încuraja pe unchiul meu — fără îndoială —, retrase de tot glugulița și arătă o atît de strălucitoare frumusețe că l-ar fi îndărjit să combată contra a cincizeci de demoni pentru a obține dela ea un suris și să moară în acel moment. Făcuse minuni pînă atunci, dar acum începu să se desfășure ca un uriaș turbat.

Gentilomul cu haina albastră zări, întorcându-se, că tînăra își descoperise obrazul, aruncă o exclamație de furie și de gelozie și întorcînd spada către ea, îi aruncă o împunsătură, ceia ce făcu pe unchiul meu să arunce un răcnet de temut. Dar tînăra damă făcu un salt în lături și apucînd spada tînărului înainte ca să-și recapete poziția, i-o smulse. îl împinse spre perete și trecîndu-i spada prin corp, pînă în gardă, îl pironi solid în lemnărie. Era un magnific exemplu. Unchiul meu, cu un strigăt de triumf și cu o putere irezistibilă, făcu adversarul să se dea înapoi chiar în aceiaș direcțiune

și împlintindu-i vechea rapieră în centrul uneia din florile jiletului și pironi alături de amicul său acolo amîndoi, d-lor, bîșînd și din picioare în agonia lor, țipău paiatele de carton ce le mișcă gîndu-le de o ață. Unchiul meu adese ori, în continuare, că acea fasonul cel mai sigur de-a te de un inamic și că el nu prezintă un singur inconvenient, anume: icala ce cere, căci e de pierdere spadă de fiecare om scos afară.

— Diligența, diligența! strigă damă precipitîndu-se către unchiul meu aruncîndu-i ambele brațe în jurul lui; putem să ne salvăm!

— În adevăr, draga mea, asta nu mi se pare de loc înțeleșeamă că numai e nimeni de față. Unchiul meu era oare-cum șit, d-lor, căci el gîndea că un mezzo de dragoste i-ar fi ajutat dupe acest masacru, chiar dacă fost din cauza contrastului.

— N'avem nici un moment de aci, reluă tînăra Lady. Acesta gentilomul cu haina albastră e puternicul marchiz de Filletoville.

— Ei bine, draga mea, tare mă că nu-și va mai purta titlul de răspune unchiul meu, privind tînărul prins de perete ca un Ați atins majoratul, amorul meu.

— Am fost ridicată din sinul și de lingă prieteni, de acest strigă tînăra, a cărei privire de indignare. Acest mizerabil luat cu forța de nevastă într'un

— Nerușinat porc-de-ciune! unchiul meu aruncînd o privire în moștenitorului muribund al Filletoville.

— Puteți judeca singur căci că complicii lor sunt gata să neze dacă veți chema în ajutor pe De ne găsece aci, suntem pierdu două minute va fi poate prea tîrziu a fugi. Diligența, diligența!

Pronunțînd aceste cuvinte, tînăra zată de emoțiune și de sforțare cuse trăgînd în frigare pe Filletoville, se lăsă să cadă în

ISPĂȘIREA

după FRAȚII GONCOURT

I

După ora de clinică.

Toată cohorta în sala intimă a internilor; intimitate de după dejun, la termometrul cronicilor picante, într-o atmosferă încropită, în care trăește duhcarea particulară a spitalelor: aburi de cataplasma răncedă prin care se prelinge tăușul formoului și al acidului-fenic.

Prin ușa întredeschisă cupola necropsiei se conturează vag pe fondul brazilor din parc, ca jumătatea unui balon remorcat de sulifele unor buchete de pini, în vârful cărora fulgera câte un diamant picat din soare. O rază de argint viu prelinsă tot din soare, sterilizată de o boare rășinoasă de toamnă târzie, se frânge în sticlele dulapului din sala internilor și de aci, firimițită într-o sumedenie de stropi de aur, se înfige în organele ermetic închise în borcane, bronzând un ficat de alcoolice sau poind un creier de nebun. O alta tot atât de orbitoare dă foc caricaturii șefului serviciului, de-deasupra patului internului de gardă, înjghebată într-o noapte de insomnie și agățată acolo ca o murturie a unui talent rebel, lăncezită în silnicia doctoratelor. Deasupra tăblița și tibișirul internului, care va aștepta croii orgiilor cari aduc după miezul nopții fracturi și sinucideri.

O masă comună, masivă, grea, clasică masă a vieții de student, care păstrează într-o duioasă și bizară antologie, semnăturile tuturor generațiilor, o masă care a sprijinit atâtea perechi de coate sau a primit atâtea pumni în orele de „cer cu vântul domnilor în chestiunea biftecului dela dejun”, sau a analfabetismului vre unui șef de clinică, care nu mai voia să masă la pense.

Pe un alt dulap, în pântecul căruia surâd ademenitor donicioarele cu dulceața ale supraveghetoarei, un craniu care se topește în undele strălucitoare ale prânzului, sau ia foc în zăbranicul îndoliat al înscrierii, purtându-și zâmbetul și martiriul în încăperea împănjenită până când apele revărsatului îl potolese din nou pe tribuna lui de resemnare în aceeași atitudine de umilință macabră. Un glob al pământului, un schelet având permanent pe capul său de fildeș calota internului de gardă, o bibliotecă fără uși în care tânjesc resturi din niște autori, de care nu s'a lipit în demn nici unui student, încălțăminte uzată, umbrele fără arcuri, borcane cu oțet de trandafiri, păianjeni dați peste cap, tacâmuri schiloade, și un violoncel tumbel, demontat, răgușit, lipindu-i din coarde și din lustru, înăbușind parca și el în plămâni lui de scândură, durerea unei fracturi, svârțit acolo la întâmplare, într-o rână, ironizând o durere stranie, înclinat și lingav ca un semn de întrebare pentru rostul tinereții aștia din jurul lui, care se scurge în neștiire, an cu an, examen cu examen—un fiorător semn de întrebare pentru recompensa vremurilor viitoare, cari vor număra mult mai puține roade decât stropii de sudoare cu cari candidatul se ridică dela tribuna juriului, dispărând în aula, cu teza subsoară, trecând prin fața defecției și eșind pentru prima oară în lume.

Și în această dezordine științifică, având ceva din nota unei boemii delicioase — dezordinea artistică a unui

Conservator de Artă dramatică în vacanță, trece convoiul firii, înbucătățit, ca un trofeu macabru, impasibil, lugubru — tombola infernală a vieții, pornind din marginea unui pat în care geme o lăuză lângă gelatina noului venit pe lume, șuerând pe deasupra pansamentelor, clătind mulagiile din amfiteatru, coborându-se mai departe, pe scapele celor adormiți deapururi, ironizând văzduhul cu rânjetul nesațiului și chircindu-se apoi, mai îndârjită pe crucea necropsiei, unde o așteaptă o cucuave somnoroasă, zguduind din temelii această academie a morții într-un zumzet de apropiere de craniu, de încrucișări de lanțete, de trosnet de oase care se frâng, de dureri care se potolesc, de regrete care se sfârșesc, de speranțe care mor.

Toată lumea la postul ei.

Cea dintâi scripă de reînvieră a unei zile care potolește o dimineață proaspătă, înfășoară spitalul cu un zăbranic de insuflețire, strecurând în sufletele bolnavilor, stropi de îmbărbătare.

Aparatul clinice, administrativ și toți cei ce se socotesc că ar fi trebuincioși la ceva, cel puțin pe la marginea acestui convoi și care în realitate sunt mai mult o piedică decât un cât de mic folos, trec dela pat la pat, ascultând un geamăt, oprind un delir, aruncând un zâmbet, învelind o tumoară, ștergând o lacrimă, oprind o rază care orbește o orbită în care a murit de mult lumina — toți surâzători și buni, miloși și încrezători în puterea științei lor, având în frunte pe șeful de serviciu, profesorul cu atitudine demnă, cumpătat, alb ca un soare și semeț ca un marchiz, expansiv ca o primăvară, teapăn de mândrie și de autoritate, plin de carte, trecut adânc prin vreme, dispus să extirpe într-o clipă, tot cancerul din saloane, ba chiar și spitalul din temelii, atingând în treacăț umerii studenților din primul plan și făcând o risipă de glume înțelepte, cari se strecoară până în urechile ciulite ale bolnavilor ca niște perle vapoase, printre buzele pârguite de o vinețeală aristocratică.

Și când se crede că slujba va trebui să ia de îndată locul zbeguirilor, convorbirea se reduce la un murmur, iar răscolurile cari mai clătinau încă ficușii supraveghetoarei, se topesc în zâmbetele căznite. Pentru cei întârziți și cari cred că au și ei un rost în această îngrămădire de lumină și altruism, salutările se fac pe șoftite, pe la urechi, cu ușoare înclinări din gene, înșoțite de ușoare șuerături de ghețe lăcuite. Pălcul trece apoi spre umbrele salonului, unde examenul se face în surdină, mistic, aproape enigmatic, cu adânci nedumeriri pentru bolnavi. Iar când se apropie vremea în care șaga trebuie potolită deabinelea, iar datoria să-i reia pe dată locul, parca dispăre și mirosul tăios al atmosferei de boală, reducându-se la o boare umedă încropită de parfumul prelins din colțul băștei care atârână pe reveal redingotei profesorului, deasupra insignei unui mare ord'n. Unele din paturi adumbrind în așternutul lor afânat, trupuri mult mai slabe, par goale, cele mai multe dintr-însele, morminte albe și în care se tângue cadavrul-viu al celui ce așteaptă apropierea doctorului. Maestrul înainteză impunător, având pe figură, mulțumirea și mândria aceluia dela care se așteaptă totul și fără de care nu se

Scrisoare

Dac-ai veni, hulubii'n sbor rotat
Ar împleți cunună peste casă
Și soarele lângă poteci culcat
Ți-ar săruta pantofii de mătăasă.

Prisaca ar trimite o albină
Ca să-ți aducă miere în ulcior
Și merii rezemați într'un picior
Te-ar îmbia cu freamăte'n grădină

Și eu ți-aș cere mâna eu brățară
Și te-aș ruga să-ți porți cu mine pa
Pe unde veseli flueră cogașii
In ochi cu ziuă blândă și sprintară.

Am rățaci pe câmpurile ude
Să vezi cum se desfoaie dimineața
Și-ai asculta cum colcăie viața
In ierburile proaspete și crude.

Ar crește galben soarele din grâu
Și apele s'ar arginta în zare
Tu ai culege 'n ochi privești clare
Și te-ai scâldea'n lumină ca într'un

La un răzor te-ai frânge de mijloc
Și de pe-un rug ghimpos ai rupe-o
De pe-un măceș sălbatic o răsură
Și ți-ai prindea-o 'n plete ca la joc

Un smoc de spice-ai trece în palmă
Să afli de e bobul copt și plin
Și-un grec negru și-o lăcustă, tu,
Ar năvăli în sânul tău deavalmă.

Pe lunci am întâlni cirezi de boi
Și bivoli goi cu șoldurile strâmbe
Și-amiaza le-ar svârli pe spate trâmbe
De vâlvătăi, ca niște șaluri moi.

Și-aceleași drumuri ne-ar aduce
Lângă căsuța albă, cu livadă,
Și ne-am lăsa făpturile să cadă
De dor și trudă, 'n umbră deasă, arsă

Și când amurgul ar suna tălângi
Ingenunchiați, smeriți, cu suflet gra
Noi l-am vedea plutind pe Dumnez
Cu aripele sfâșiate'n crângi...

ZAHARIA STAN

poate face nimic, economisind pe
articulația picioarelor în zvâcnit
loc, surde, cari fac să se frângă
dunga pantalonului proaspăt cal
zare dispăre și revine cu trepidă
care-i zgudue călcăiele, ridicându-
apropiat de oglinda mozaicului, în
minte sa fină. Toate acestea se
într-o tăcere academică. Numai co
celui desemnat cu transcrierea ord
țelor, șueră lent, poticindu-se din
în când într'un strop violet de cen
— Hmda... No. 14, să ne oprim.

Toate vetele amuțesc. Bolnava
dică trage în silă ploapele tatuată
somnia, dând drumul la doi ochi
nari decât orbitele, sticloși ca o
de răgăce, fără urmă de umezeală
prejmuți de fuioarele uscate a
lor recurbate în două semicercuri
bele, cari îi așează la fiece ochi,

cei negru. La un semn al profesorului și aduse cu anevoință o mână la piept desgolindu-și sânul din care parca, se surgea ceara topită. Perdeaua dată în grabă la o parte, amândoi sâni de boază de o rumeneală aprinsă, făcând din bolnavă un tablou. Profesorul privea atent, mormăi ceva pentru sine, perdeaua păfni la loc, iar bolnava reuși ploapele într-o mișcare de desperare.

— Domnul Daniel se află cumva printre noi?

Convoiul se răsuci mașinal pe călcâe. Cel chemat se apropiă de patul unde se oprise medicul, așteptând.

— Ah Daniel, ce aveți de gând cu mine? se redeșteptă tabloul miraculos de adineaurea, scaldat în aceeași lumină de durere!

— Cum, în draga mea Jana?

— Ascultă Daniel, te întreb încă odată, ce aveți de gând să puneți la cale cu mine?

— Domnule Daniel, începu profesorul zâmbind din salon, — doresc să te pun la o grea încercare; ocupă-te de cazul de la No. 14. Vei aplica... incizia curbă... un encefaloid lardaceu al mamei drepte — să te vedem!

Și savantul continuă să peroreze asupra diagnosticului de-abia aplicat, prezentându-l într-o atmosferă de exagerare și punând în funcțiune o sumedenie de ficuri.

Dar Daniel nu-l auzia. Jana era prima la aventură de amor, primul lui fior de dragoste care îndoliază o iluzie și învinsmântă dezamăgirea — cea dintâi nădejde și cea din urmă dorință. Era din satul lui, un târgușor bogat și patriarhal, cu păduri de ulmi, cu apă tăioasă, cu bordece scânteietoare, cu șosele lungi și viștoare; pe una din acele șosele, era și casa Janei, în stuful căreia se frângeau razele soarelui, semănau pulbera aurului lor, în acest loc de iubire, rotind cuibul berzei, ceardacul de sudrilă, obrăjii pârguiți ai Janei și zidul puțnat de ploii pe deasupra căruia, și-au împrumutat cele dintâi alipiri înfrigurate ale buzelor.

După plecarea profesorului Daniel se reîntoarse la patul bolnavei.

— Ce ați hotărât dar? Haide omorâți-mă, dar nu-mi luați și amintirea dragostei ce și-a păstrat! Luați-l luați-l cum l-ați botezat în legea voastră, — cancerul; omorâți-mă odată cu el, dar lăsați-mi iubirea pentru a o duce mai departe în lumea deapururi, unde toți nepăstuiții de aci, sunt trimiși de neîncredințarea voastră! Am întâlnit din neorocire și oameni cari vor să distrugă totul după ce au băut. Furia unuia dintre aceștia a trebuit să mă atingă și pe mine — uite!

Și Jeana desgoli cu sfiiciune, sâni cancrenați.

— Ce zici, va trebui tăiat?

La ora 10, în ziua următoare, două infirmiere împingeau spre salonul clinic chirurgical, un cărucior în care era un geamăt surd și doi ochi imenși, goliți cu picuri de sudoare, prelinsă într'un brefon bifurcat în golarile dintr-o orbită.

Daniel culcă cu mare precauțiune pe mărmașă operată și când Jeana se află în nou în pat putu să strige:

— Daniel tot te iubesc chiar dacă murd, s'ar descoperi cândva, că ai avut înțepătură a mă nimici! Apoi eu o patimă stranie, aproape sălbatecă, dete drumul în neștiere, unui potop de mărturisiri drăgăstoase. Daniel o rugă să se potolească, apoi fugi în camera lui. Aci se ivi din nou corpul divin al operatei. Privirile lui păstrau încă în luminile înlăcrămate, con-

turul sânelui de tîldeș, în adâncul căruia așezase oțelul. I se părea că operează din nou, apoi pentru a treia oară și a patra oară și operația nu se mai sfârșia. Se întoarse în salon. Din umbră, Jeana îi trimise un zâmbet de înger mort, — un zâmbet alcătuit din priviri îndumnezeite, cu mii și mii de înțelesuri — zâmbetul dorinței și al dragostei, — elanul unei vieți nouă — viața prelinsă din mâna lui și care i-ar fi trebuit atât de mult acum!

Și Daniel fugi iar în camera lui de tortură.

— Trebuie să-ți păstrezi tot calmul, se adresă profesorul către Jeana, la vizita de a doua zi după operație; apoi întorcându-se către convoi:

— Domnilor, departe de a mă gândi la un compliment, eu nu aș fi procedat mai strălucit decât colegul dvs. în cazul No. 14. Observ cu o vie satisfacțiune, că nu este vorba de flegmon, nici de erizipel și nici de vre-un simptom de peritonită, de pleurezie, sau de vre-o leziune abdominală; totuși sunt îngrijorat. Apoi către Daniel:

— Tot la d-ta domnule Daniel ni sunt îndreptate speranțele; altfel străduința noastră nu folosește la nimic! Un accident, un simplu accident, atâta tot și... voința celui de sus!

Și întregul salon se ușură, printr'un oftat prelung.

— Dați-mi de băut izbucni Jeana după plecarea convoiului; nu vreau să mor!

Se plânse apoi că o astupă. Daniel rămase la capul Janei tot restul zilei și întreaga noapte următoare. Setea predomină. Jeana cerea mereu de băut, în neștiere, strigând, amenințând și făcând planuri pentru viitor — aiura! Dimineața profesorul înălță pansamentul. Rana era în perfectă stare, totuși frământările bolnavei continuă cu aceeași exaltare îngrijitoare. Bolnava cerea mereu de băut. În timpul zilei când Daniel fu adus la capul ei de către supraveghetore, Jana îi ceru mâinile, pe care le apucă cu furie într'ale sale.

— Nu vreau să mor. Am să mă fac bine, de sigur că... am să mă fac bine și atunci am să plec să... am să te iau și pe tine de aci; nu este așa Daniel? Vorbește Daniel! Acum nu ai să-mi mai scapi; cât privește că m'ai îmbrucătat cu atâta nelegiuire, poți să mai tai din nou, cât îți va plăcea, numai să trăiesc, vreau să trăiesc, să trăiesc cu orice preț, cât de puțin!

Și izbucni într'un plâns care se zdrobi într'un hohot macabru de râs.

— Du-te sceleratul!

Și-i dete drumul lui Daniel.

— Jana!

Bolnava se agăță din nou de gâtul internului.

— Ah îmi era dor nebun de tine, dragul meu măcelar! Dați-mi, dați-mi de băut!

Și iar se desprinsese de gâtul lui Daniel, căzând într'un sonin care nu era prea departe de cel de veci. Dar peste puțin timp liniștea salonului fu sfâșiată de un răget surd:

— Haide, ia-ți stârvul înapoi, ciopârțit așa precum dorința ta de a scăpa de mine, a voită; ia-l, acum nu mai am ce face cu el! Și Jeana înceastă grumazul internului, în mâinile sale aproape țepușe. Daniel suferea sub greutatea apăsării brațelor muribunde care împrumutau puterea celui ce nu vrea să se despartă de viață, sperând într'o scăpare a propriilor ei forțe.

Și rămase așa împietrit, mult timp, până ce simți în vine răceala brațelor Janei care murea.

A doua zi Daniel se întoarse spre in-

GEORGES SEURAT; DESEN

scrat, plin de noroiul drumurilor pe unde alergase pentru a-și căuta ascunzătoarea unde să-și înăbușe durerea care îl scotea din minți. Intră direct în sala internilor. Avea privirea vagă, fără clipiri, imobilă, cu resfrângeri de lacrimi, care nu se mai sfârșeau. Mesteca automat, fără gust, în silă, dintr'un rest de țigară, aducând foarte des la gură, într'o tresărire rătică, o ceașcă cu rachiu. Jana revenea des în mintea lui, cu trecutul ei funest și cu sfârșitul ei tragic. La prima întâlnire în spital avu impresia că o revede după o călătorie îndelungată și că dragostea lor nu a fost întreruptă decât de faptul de a fi uitat să-i scrie. Și acum se sfârșise pentru totdeauna. Și altă îmbărbătare nu mai găsi decât să bea, să bea cât de des și cât de mult, spre a întuneca ideea morții Janei, izolând amintirea asta atroce, între el și moartea primei și celei din urmă a lui dragoste. Și merse așa, în neștiere, către o alinare falsă, către închipuita binefacere a alcoolului, pe care-l bea cu convingerea omului devenit de prisos și chiar, îndrăgostindu-se zi cu zi, de otrava perverșă și nimicitoare care îi dogorea creierul ca o alinare stranic infernală, — o alinare de nebunie duioasă, de visare la infinit, depărtându-l tot mai mult de amintirea Janei. Turna cu furie în pahar, zâmbind cu sughițuri disgrațioase, urmărind parcă aroma ucigătoare ce se degaja ademenitor, deasupra paharului și pe care o prelingea cu inelul de cleptoman, printre buzele albastre de abuzul drojdiei, adâncindu-se într'un vis care nu se mai sfârșea, din care dorea să nu se mai deștepte și în lumea căreia Jana nu se mai ivera. Și se bucura mult de aceeași binefacere delirantă, falsă care îl izola oarecum de durerea acestei pierderi, schimbându-i radical parcă, destinațiunea funcțiunii întregului sistem organic, punându-l astfel la adăpostul durerilor morale. Și această chimică fatarnică, setoasă de distracțiuni perverse, care îl renova în rău pe deantregul, construind din această ruină a alcoolului, un Daniel nou, era departe de a fi o momeală plină de sburdălnicie care o aduce beția propriu zis, sau senzualitatea strict alcoolică. Era mai mult o terapeutică bizară, de o extravaganță bolnavă, pe care Daniel o prescrisese sufletului de a doua zi de la pierderea Janei, care nu mai avea nimic comun cu corpul îmbibat de alcool și care în credința lui, s'ar fi

Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic

VII

Într'adevăr reprezentările în sensul, în care noi suntem obișnuiți să înțelegem acest cuvânt implică o dualitate în unitate. Obiectul este dat subiectului, deci, într'o anumită măsură, deosebit de el. Mentalitatea primitivului nu-și reprezintă obiectul, ci îl stăpânește și este stăpânită de el. E o adevărată comuniune între subiect și obiect. E o participare, nu numai în înțelesul reprezentativ, ci în același timp și în înțelesul fizic și mistic al cuvântului. Primitivul, nu numai că-și cugețea obiectul, ci îl și trăește. Op. cit. Quatrième partie, ch. IX, p. 462).

Levy Bruhl insistă asupra faptului că în genere într'un anumit stadiu al mentalității primitive, fenomenul participării tinde a fi reprezentat. De aci întrebuițarea simbolurilor. Toată eflorescența mitologică n'ar fi decât consecința necesității de a reprezenta participările mistice.

Toată această eflorescență se reazimă pe structura mentalității primitive, pentru care, orice poate fi cauza unui orice, după cum spunea cu un alt prilej Hume.

Pentru primitivi nu există metamorfoză, naștere, acțiune de la distanță ori cât de ciudată și de neconceput ar fi ea care să nu fie acceptată de această mentalitate (pag. 444).

Un om poate să se nască dintr'o stâncă, pietrele pot vorbi, focul poate să nu ardă, morții pot trăi, o femeie poate naște un șarpe, sau un crocodil; toate acestea primitivul le admite grație participării mistice. Noi cei cu mentalitatea logică refuzăm să primim călcarea legilor naturii.

Și cu toate acestea chiar în mentalitatea logică un concept purificat în mod absolut de elemente de acestea mistic-participante este o adevărată excepție. Conceptul logic, după cum spune Levy Bruhl, este un precipitat, care antrenează cu sine un rezidu mai mult sau mai puțin considerabil de elemente mistice (pag. 447).

Și nu numai în viața cotidiană, ci și în unele sisteme filosofice sau religioase

găsim reveniri către o participare mistică obținute însă prin dialectică logică. Sistemul lui Plotin, spre pildă, sau misticismul creștin în genere readuc la lumină vestigiile acestei substructuri sufletești pe care încăperea minții noastre o ține ascunsă în escuzișurile sale.

„(Logica) ne luminează” scrie Levy Bruhl, asupra propriei noastre activități mentale. Ea ne conduce să recunoaștem că unitatea logică a subiectului cugețător, care este considerată drept acordată pentru cei mai mulți dintre filosofi, devine în realitate un desiderat, nu un fapt. Chiar în societatea noastră reprezentările și legăturile reprezentărilor mănate de legea participării n'au dispărut de tot. Ele subsistă, mai mult sau mai puțin independente, mai mult sau mai puțin amestecate, dar nedesrădăcinatele, alături cu acelea, care se supun legilor logice. Înțelegerea propriu zisă tinde către o unitate logică și îi proclamă necesitatea. Dar, de fapt, activitatea noastră mintală este în același timp rațională și irațională. Prelogicul și misticul coexistă cu logicul.

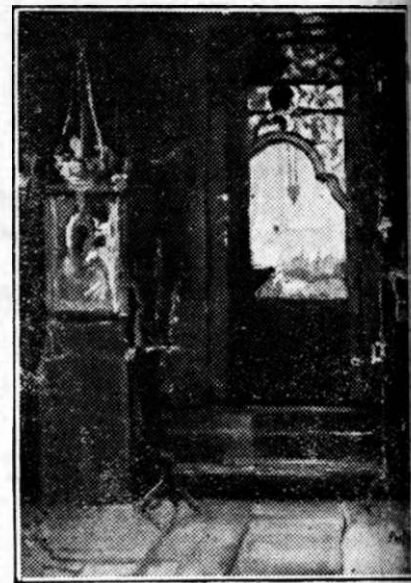
De o parte, existența logică vrea să se împună pentru tot ce este reprezentat și cugețat. De altă parte reprezentările colective ale gupului social, chiar când au un caracter în mod net prelogic și mistic, tind să se mențină nedefinite, ca înstituțiile religioase, politice, etc. (pag. 455).

Levy Bruhl nu a amintit arta printre vestigiile ancestrale al misticului primitiv. Și cu toate acestea niciuna dintre manifestările sufletului omenească nu corespunde mai categoric acestui rest atavic decât arta.

Nu trebuie însă nimănui să-i treacă prin minte, că primitivi ar fi trebuit să fie, prin excelență, creatori și contemplatori ai operei de artă.

Mecanismul mental al primitivului își găsește în această activitate prelogică o manifestare naturală și unică.

Stadiul logic, formal-analitic al cugețării omului istoric este oarecum o artificializare a mijloacelor sale primare de

PAUL VERONA : INTERIOR DE BISERICA LA HERTA

cugețare. Este o transformare derivată a mecanismului mental de la început grație nevoilor sociale deosebite în istoria a silă pe om să se fixeze și să trăiește, mai ales a necesității de perfecționare pentru acest aparat mental, care trebuia să înregistreze și să cucerească o cât mai mare zonă din infinitul născut ce-l înconjura.

Abstracțiunea cu claviatura noțiilor ce lucrează prin sferă și continuu creat o economie de forță mintală și smuls pe om în același timp din obligațiunea de a-și trăi concret obiectul getării sale.

Dar funcțiunea primară a participării mistice, și a reprezentării prin simboluri, a acceptării fantastice drept realitate și a spațializării timpului subsistă în mod potențial în încăperea minții noastre. Și o eliberare a mentalității, despre care e vorba, actualizare constituie o înclinare eternă a spiritului nostru.

Funcțiunea acestui strat primar a structurii noastre mentale, ca și toate funcțiunile fiziologice sau, în cazul nostru, psihice cere satisfacerea ei spre a produce plăcere. Decât că desfășurarea acestei funcțiuni se găsește, după cum vom vedea într'o condițiune specială.

În genere vorbind, după cum susține drept cuvânt Ribot (*Psychologie des sentiments*, Paris, 1896) funcțiunile, care, spre a fi satisfăcute presupun efort, cum ar fi nutrițiunea, se tratează prin tendințe.

Foamea și setea sunt cele două forțe al acestei tendințe. Când funcțiunile sunt satisfăcute asigurată în mod strict natural, cum ar fi respirația, ele nu se traduc prin tendințe. Dacă aerul ar trebui cucerit ca hrana, respirația s'ar traduce în conștiință ca și foamea, și setea.

Funcțiunea acelei cunoașteri participante a omului primitiv nu intră nici în prima, nici în a două categorie, de psihologia modernă (G. Dumas), adică tendințe psihice superioare, care compund funcțiunilor intelectuale de raționament, de imaginație, de reverie, de creațiune (nevoia de a imagina, de a reflecta, de a crea, de a visa în stare veghe).

Cunoașterea participantă a omului primitiv adormită în fundul sufletului nostru de către dezvoltarea formei

referit numai la suflet, la profunditatea lui rănită amar, la tainele lui umbrite de durere, și care transforma iluzia în deliciu. În mirajul unei astfel de indeletniciri, durerea se purifica, se filtra metamorfozându-se prin imaginațiunea agerinsă de alcool, mergând la suflet și ajungând aci transformată, poetizată aproape, creindu-și astfel o nouă viață, în care amintirea Janei murea și pe care, pentru a nu-i fugi de sub picioare, o îndopa cu alcool mult, mult de tot, până când toate supapele astupându-se, venea beția spirituală a acestei vieți noi.

Și pe măsură ce Daniel aluneca spre astfel de delicii supranaturale, cu atâtea beție necugetată, antrenată la rândul de abuzul ce i se crea, îl ducea mai în grabă la ruina închipuirilor lui bolnave.

Viața cealaltă, viața comună și banală, viața de toate zilele stupidă și incertă, îi era o povară și abea dacă o mai percepea! O uitase. Trăia pentru alcool și numai prin el. Și nici odată mintea lui astfel intraripată, nu antrenase cu mai multă facilități planurile, și nici odată mâna lui dibace nu depănase mai des-

toinic gutaperca, ca în această lume nemuritoare a beției spiritului. Dar se întâmplă câteodată ca amintirea Janei să revie subit, deoarece întrebuițarea fără margini a alcoolului îl obișnuise cu această viață de fericire falsă, așa că băutura îl mai ținea de data asta, prea puțin timp în vraja chimerei, smulgându-l nu cu mare anevoc, din tortura amintirii, pentru ca atunci să apară îndată chipul îndurerat al Janei. Bău dar, din ce în ce mai cu îndârjire, sperând să petească artificialitatea unei bucurii străine. Și ceea ce această nouă închipuire la rândul ei i-ar fi putut furniza, nu era tocmăi vraja care îl fascinase câtăva vreme la începutul decăderii, cât mai mult era sfârșitul primelor delicii nenorocite și prelungul dezastrului definitiv.

De aceea, Daniel înțelegând destul de clar noua întorsătură a funestei lui doctorii, continuă să bea cu o voluptate sălbatică.

(Va urma)

SARMANUL KLOPȘTOCK

Mistrețul

lui V. V. STANCIU

Luna, s'a cuibărit în vechiul stejar,
galbenă și rotundă ca un ban străvechi,
Mistrețul, la rădăcină clefăe rar,
mâncând ghindă, grohăind, și ciulind din urechi.

Ziua, cât soarele rătăcise pe cer,
hăuliseră hăitașii, vânaseră vânătorii,
și de sgomotul puștilor și de svoana gurilor,
jivinele, săgetau prin hațisuri, iar cocorii
țipau și zburau pedeeasupra pădurilor.

Toate, cât soarele rătăcise pe cer.
Dar noaptea, ieșită din răpi, din rugii de mure,
s'a aplecat, blândă și tristă peste pădure.
Acum... doar, stelele prin frunzar, răsar și pier
și luna s'a cuibărit în vechiul stejar.

Mistrețul, își simte trupul de jar,
Cu toate că reci adieri, clatină stele și frunze.
Luna-i albește și mai mult colții lui sifedii,
Însă, din răni, pe sub gât, în șipote vii,
Gălgăe roșii șuvițe cleioase,
de parc'ar purta mărgean 'n șiruri frumoase...

Prin trup îi străbate un junghiu ascuțit,
Depart, pe Dunăre, pescari au chiuit,
și văi au chiuit.

Atuncea, mistrețul își amintește
de-o japsă cu pești de argint în negrul nomol
Vrea să pornească — dar junghiul se întefeste.
Și sângele curge — și viața se scurge — și mersu-i domol.

Sunt pete de umbră în codru — sunt pete de lună,
frunzișul freamătă, iar cioturile sunt păreri,
Mistrețul își strânge cele din urmă puteri,
și se repede prin frunzișul de-argint — ce răsună.

Fiece stejar întruchipează un vânător,
În fața ochilor însângerăți și grei.
Cu strigăte muștrătoare se izbește ca un zăpor
Și după tufișuri, sar licuricii ca niște scânteii...

Acum, mistrețul și-a domolit necazul.
Și zace răsturnat, la rădăcina unui copac.
Sângele, curge din ce în ce mai sărac,
Până viața își oprește zăgazul...

Și totuși, stelele prin frunzar, răsar și pier,
Clintite de răsufletul nopții din ce în ce mai rar...
Și luna se mută din stejar în stejar...

RADU BOUREANUL

Din volumul de poeme „Balta Rea”.

pul dintre formele apriorice ale minții noastre logice. Primitivul în sintezele sale mintale încremenea realitatea în simboluri, superficiale fără îndoială, și în felul acesta mintea sa mistică nu cunoștea principiul contradicțiunii, după cum nici contemplatorul de artă aproape că nu-l cunoaște, înlocuindu-l cu principiul unității sintetice misticismul primitivului era însă aproape mecanic. La omul modern misticismul estetic rezultă dintr-o simultaneizare a succesiunii în timp, căci la omul evoluat cele două forme de cunoaștere, amalgamate una pe alta, distrug automatismul mental, iar forma logică a concepției împreună cu cea prelogică a încorporării estetice cristalizează un proces mental, pe care nici primitivul nu-l putea avea și nici

străinul de contemplarea estetică nu-l poate încerca. Acest proces rezultă prin urmare din vestigiile cunoașterii primitive articulate pe planul evoluat al cunoașterii logice.

Primenirea continuă a încăperii noastre sufletești prin formarea acestui tel de cunoaștere constituie plăcerea eliberării de conținutul rigid al cunoașterii pur logice ce distruge frăgezimea și elasticitatea sufletului nostru.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

